

ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Δομ. Δραστ. Επεξεργασίας αφηγηματικού κειμένου

Νεκτάριος Στελλάκης

Ο γραμματισμός συνδέεται με την **γραπτή επικοινωνία** και τις μορφές της γλώσσας που χρησιμοποιούνται συνήθως στα γραπτά κείμενα

Η πορεία εγγραμματισμού **ξεκινά στην οικογένεια** και συνεχίζεται στην προσχολική κι αργότερα στην δημοτική εκπαίδευση κτλ.

Ο πρώτος γραμματισμός συνδέεται με το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει ένα παιδί και **κάποια περιβάλλοντα** (οικογενειακά ή ευρύτερα) **είναι υποστηρικτικά** και κάποια άλλα είναι λιγότερο υποστηρικτικά. [Bernstein: επεξεργασμένος – περιορισμένος κώδικας, Bourdieu: περιορισμένο κώδικας]

Καθημερινή επικοινωνία

απλή γλώσσα
διαλογική με υποστήριξη
μη γλωσσικών εκφράσεων
(π.χ. χειρονομίες,
εκφράσεις προσώπου)
ανεπίσημη

Γραπτή επικοινωνία

“ακαδημαϊκή” γλώσσα με εξειδικευμένο
λεξιλόγιο
επίσημο ύφος
αφηρημένα θέματα (προηγούμενη γνώση)
περίπλοκη σύνταξη (παθητική φωνή,
δευτερεύουσες προτάσεις)

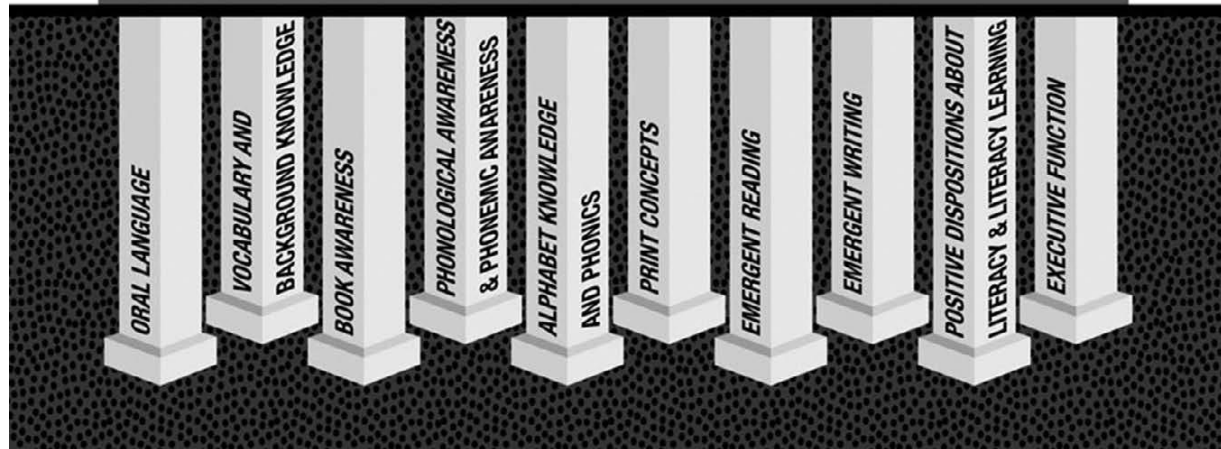
***Αυτή η μορφή επικοινωνίας είναι που
εξασφαλίζει την επιτυχία στο σχολείο***

Cummins, J. theory on Basic Interpersonal Communications skills (BICS) and Cognitive Academic Language Proficiency (CALP) or context-embedded communication and context-reduced communication

CONSTRUCTING STRONG FOUNDATIONS OF EARLY LITERACY

MALINDA E. JONES
AND ANN E. CHRISTENSEN

CONSTRUCTING STRONG FOUNDATIONS OF EARLY LITERACY

MALINDA E. JONES
AND ANN E. CHRISTENSEN

Όλοι οι τρόποι της γλώσσας (ανάγνωση, γραφή, ομιλία και ακρόαση) είναι συνυφασμένοι στην έννοια του «γραμματισμού».

Ένα άτομο που μπορεί να αξιοποιήσει και να εφαρμόσει εύστοχα όλους τους τρόπους της (προφορικής και γραπτής) γλώσσας θεωρείται εγγράμματος.

Από τη βρεφική ηλικία, τα παιδιά αρχίζουν να κατανοούν αυτούς τους τρόπους καθώς βρίσκουν μοτίβα, οργανώνουν, αποθηκεύουν και ανακτούν πληροφορίες για τον κόσμο, τους ήχους και τη δομή της προφορικής γλώσσας και τη λειτουργία και τις μορφές της γραπτής γλώσσας.

Foundational Anchors of literacy

1. Oral language
2. Vocabulary and background knowledge
3. Book awareness
4. Phonological awareness and phonemic awareness
5. Alphabet knowledge and phonics
6. Print concepts
7. Emergent reading
8. Emergent writing
9. Positive dispositions about literacy and literacy learning
10. Executive function

Οι δέκα πυλώνες του γραμματισμού

1. Προφορική γλώσσα/ επικοινωνία
2. Λεξιλόγιο και γνώσεις υποβάθρου
3. Γνώσεις για τα βιβλία (εμπειρίες, κίνητρα, συμβάσεις, έννοιες)
4. Φωνολογική και φωνημική επίγνωση
5. Γνώση αλφαβήτου και ήχων των γραμμάτων
6. Έννοιες έντυπου λόγου
7. Αναδυόμενη ανάγνωση
8. Αναδυόμενη γραφή
9. Θετικές διαθέσεις για τη μάθηση του γραπτού λόγου
10. Εκτελεστική λειτουργία

Εκτελεστικές λειτουργίες

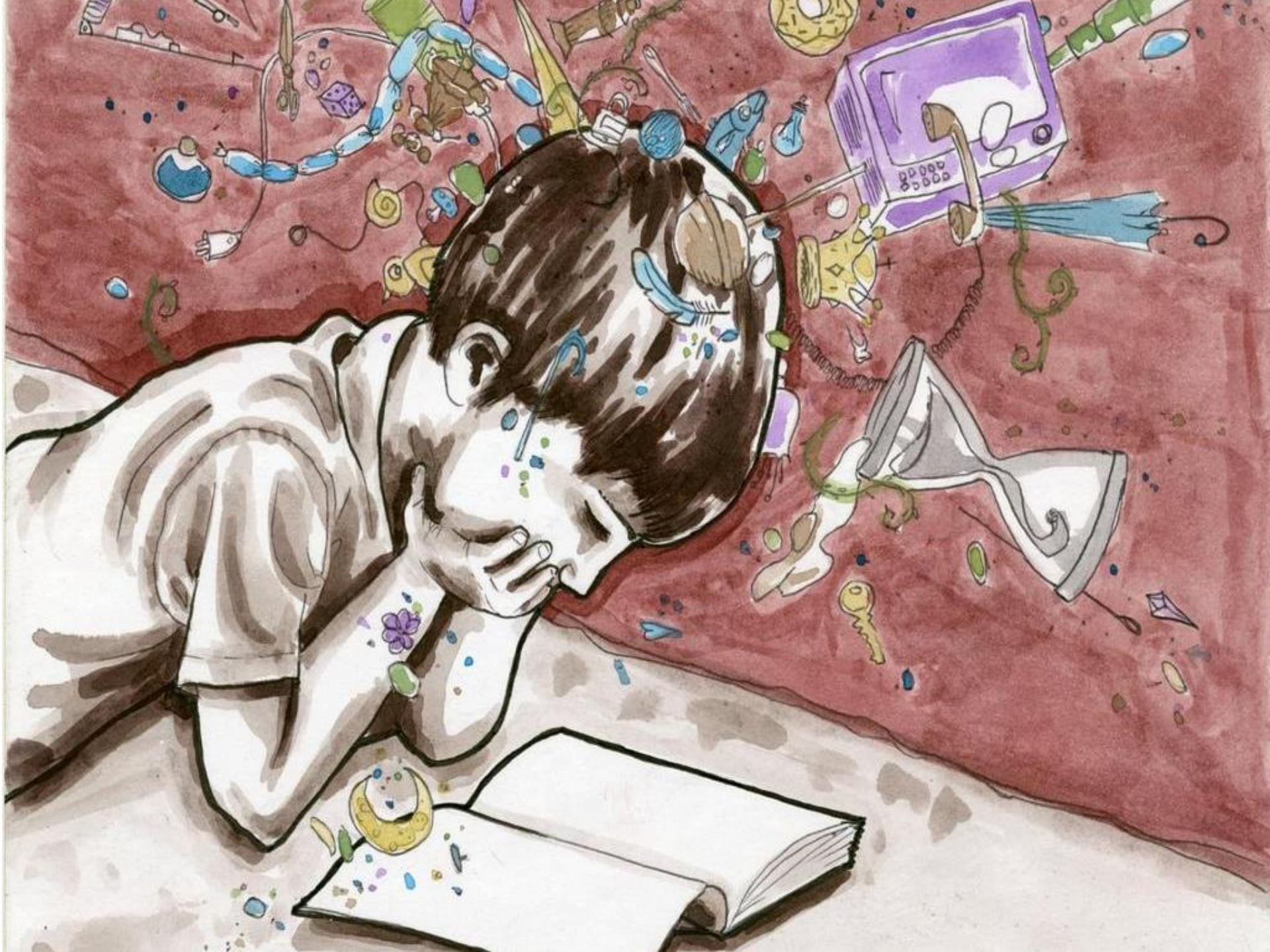
[Όρος ομπρέλα: περιλαμβάνει πολλές δεξιότητες, βασικές (όπως προγραμματισμός, οργάνωση και παρακολούθηση) και πιο σύνθετες νοητικές δεξιότητες που χρησιμοποιούμε για να διαχειριστούμε τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές μας για να πετύχουμε τους στόχους μας]

> Εργαζόμενη μνήμη

> Γνωστική ευελιξία

- εναλλαγή μεταξύ ιδεών ή δραστηριοτήτων · αναθεώρηση στόχων/σχεδίων· μετατόπιση (π.χ. από τα μαθηματικά στον κύκλο του χρόνου)

> Αυτοέλεγχος

Stages of Reading Development

0

Prereading

Oral language development

1

Initial Reading

Letters represent sounds
Sound-spelling relationships

2

Confirmation and Fluency

Decoding skills
Fluency
Additional strategies

3

Reading for Learning “the New”

Expand vocabularies
Build background and world knowledge
Develop strategic habits

4

Multiple Viewpoints

Analyze texts critically
Understand multiple points of view

5

Construction and Reconstruction

Construct understanding based on
analysis and synthesis

0: Αναδυόμενη ανάγνωση

1. Συνειδητοποίηση ότι τα γράμματα αντιστοιχούν σε φωνήματα

2. Αποκωδικοποίηση – Ευχέρεια στην ανάγνωση

3. Διαβάζω και μαθαίνω το νέο

4. Ανάγνωση με κριτική

5. Σύνθεση & Ανασύνθεση του κειμένου

«**Διαβάζω** σημαίνει κατανοώ ένα νόημα και τους τρόπους που αυτό παρουσιάζεται. Όταν διαβάζω έχω ένα λόγο για να το κάνω. Θέλω να μάθω κάτι, θέλω να πληροφορηθώ για κάτι, θέλω να μάθω πώς θα βρω το δίκιο μου κ.λπ.

Κάθε φορά που διαβάζω δεν διαβάζω μόνον συλλαβές ή λέξεις αλλά **διαβάζω και ερμηνεύω** σύμφωνα με τις δικές μου επιθυμίες και ανάγκες, δηλαδή, σύμφωνα με τον τρόπο που έχω μάθει να διαβάζω τον κόσμο. Για το λόγο αυτό μπορώ να διαβάσω κάτι πολύ ευκολότερα από κάτι άλλο. Μπορώ να διαβάσω πιο εύκολα τίτλους εντύπων που χρησιμοποιώ κάθε μέρα από τίτλους εντύπων που χρησιμοποιώ σπανιότερα. Αυτά που διαβάζω είναι φτιαγμένα από διαφορετικά υλικά. **Διαβάζω λέξεις και φράσεις, διαβάζω εικόνες, διαβάζω χρώματα και σήματα.** Όσο περισσότερο εξοικειώνομαι με τρόπους ανάγνωσης τόσο περισσότερο μπορώ να αναγνωρίσω τη θέση μου στον κόσμο που με περιβάλλει.»

Ιντζίδης & συν. (χχ: 3) Εισαγωγή στο αλφαβητικό σύστημα. Αθήνα: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων. <http://hdl.handle.net/10795/816>

SCARBOROUGH'S READING ROPE (2001)*

Language Comprehension

BACKGROUND KNOWLEDGE
(facts, concepts, etc.)

VOCABULARY
(breadth, precision, links, etc.)

LANGUAGE STRUCTURE
(syntax, semantics, etc.)

VERBAL REASONING
(inference, metaphor, etc.)

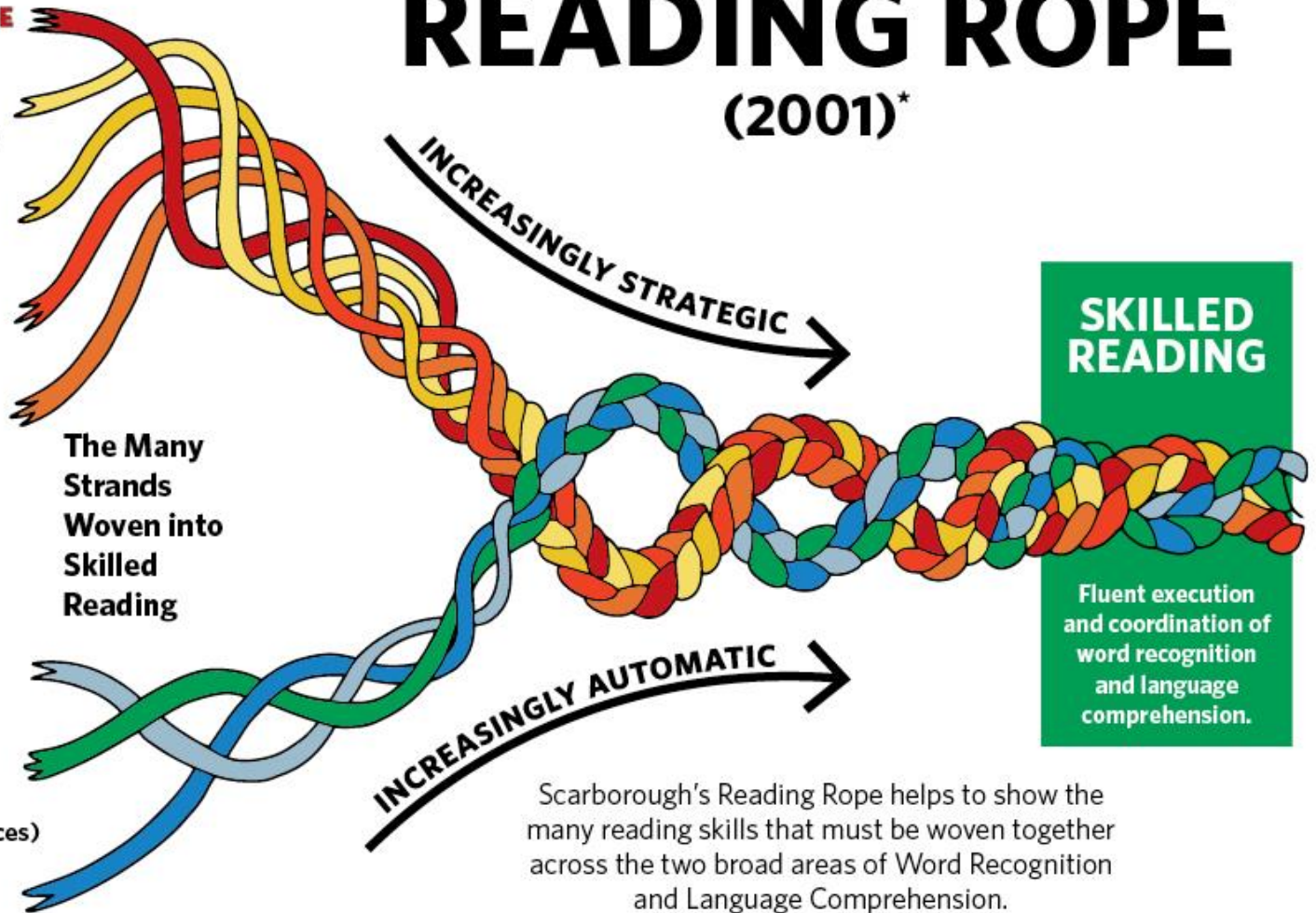
LITERACY KNOWLEDGE
(print concepts, genres, etc.)

Word Recognition

PHONOLOGICAL AWARENESS
(syllables, phonemes, etc.)

DECODING
(alphabetic principle,
spelling—sound correspondences)

SIGHT RECOGNITION
(of familiar words)

The Many
Strands
Woven into
Skilled
Reading

INCREASINGLY STRATEGIC

INCREASINGLY AUTOMATIC

**SKILLED
READING**

Fluent execution
and coordination of
word recognition
and language
comprehension.

Scarborough's Reading Rope helps to show the many reading skills that must be woven together across the two broad areas of Word Recognition and Language Comprehension.

*What is the Reading Rope? (n.d.). *BrainTrust Tutors*. March 16, 2023
<https://braintrusttutors.com/what-is-the-reading-rope/>

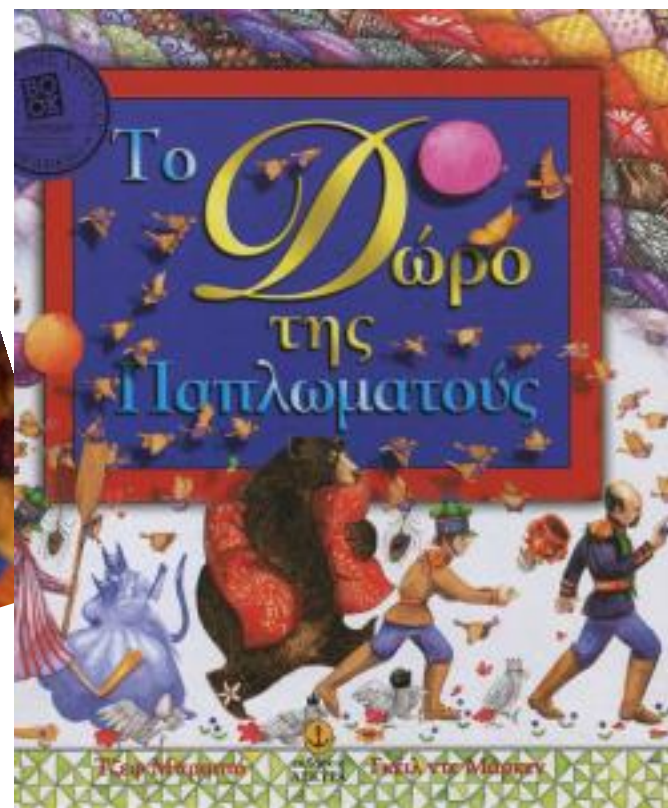
α) σπάσιμο κώδικα
(αποκωδικοποίηση και
κατανόηση της δομής του
κειμένου)

β) κατασκευή νοήματος από
το κείμενο (ενεργοποίηση
εμπειριών και
προϋπαρχουσών γνώσεων -
άντληση νοήματος από το
κείμενο και τις εικόνες ή τα
άλλα εξωγλωσσικά στοιχεία)

γ) λειτουργική χρήση κειμένων
(κατανόηση του σκοπού του
κειμένου, «τοποθέτηση» του
κειμένου στο κοινωνικό
γίγνεσθαι)

δ) κριτική ανάλυση και
μετασχηματισμός κειμένου
(κατανόηση των ιδεολογικών
παραδοχών του κειμένου,
κατανόηση των προθέσεων
συγγραφέα, των συμφερόντων
που υιοθετεί, των απόψεων που
αποσιωπώνται)

Δομημένη δραστηριότητα αφήγησης ή ανάγνωσης λογοτεχνικού κειμένου

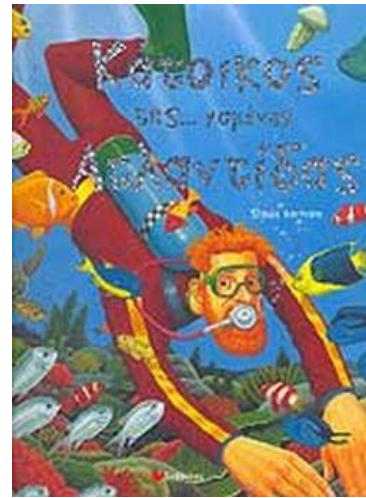

Marc Chagall: Δάφνης και Χλόη

(επίσης: ποίημα, μπαλέτο, ορχηστρικό έργο, όπερα)

Marc Chagall

«Η αφήγηση είναι παρούσα πάντοτε, σε όλους του τόπους, σε όλες τις κοινωνίες. Η αφήγηση αρχίζει με την ίδια την ιστορία της ανθρωπότητας. Δεν υπάρχει, δεν έχει ποτέ υπάρξει λαός που δεν αφηγείται... η αφήγηση είναι εδώ, όπως ή ζωή» (Barthes, 1966).

Η αφήγηση είναι «μια από τις πιο οικουμενικές και πιο αποτελεσματικές μορφές λόγου στο πλαίσιο της ανθρώπινης επικοινωνίας» και «μας είναι απαραίτητη, για να τοποθετήσουμε πολιτισμικά τις πράξεις μας» (Bruner, 1991)

Τι μας ωθεί να δημιουργούμε και να επικοινωνούμε την εμπειρία μας με αφηγήσεις;

Γιατί μας αρέσει τόσο πολύ να λέμε και να ακούμε ιστορίες;

Γιατί αρέσει στα μικρά παιδιά να ακούνε, αλλά και να δημιουργούν ιστορίες στους μονολόγους και τους διαλόγους τους;

Μήπως οι ιστορίες είναι κρίσιμο συστατικό της κοινωνικής συνύπαρξης και του πολιτισμού;

ΟΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ

JEROME BRUNER

Δημιουργώντας
Ιστορίες

Νόμος, Λογοτεχνία, Ζωή

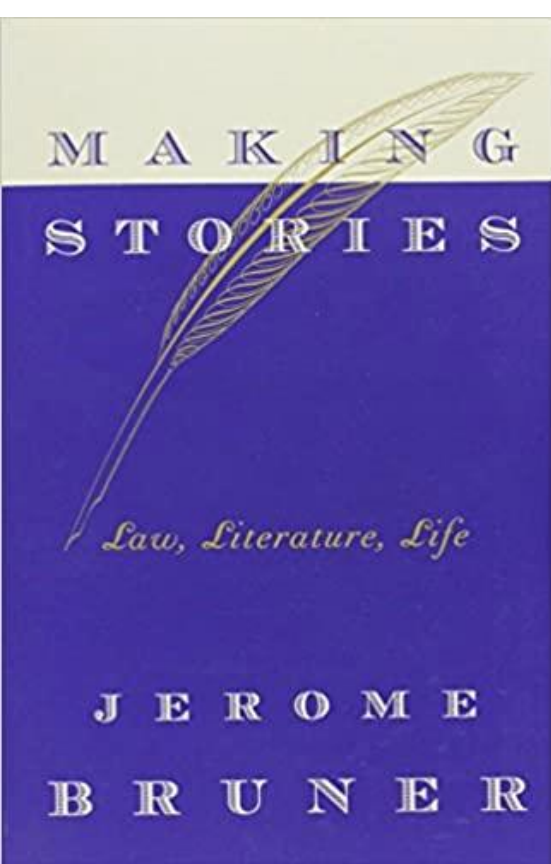
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΓΙΟΥΜΟΥΤΖΑΚΗΣ

 pedio

*Είναι ο εαυτός που γεννά
την αφήγηση ή η αφήγηση
για τον εαυτό που τον
μορφοποιεί;*

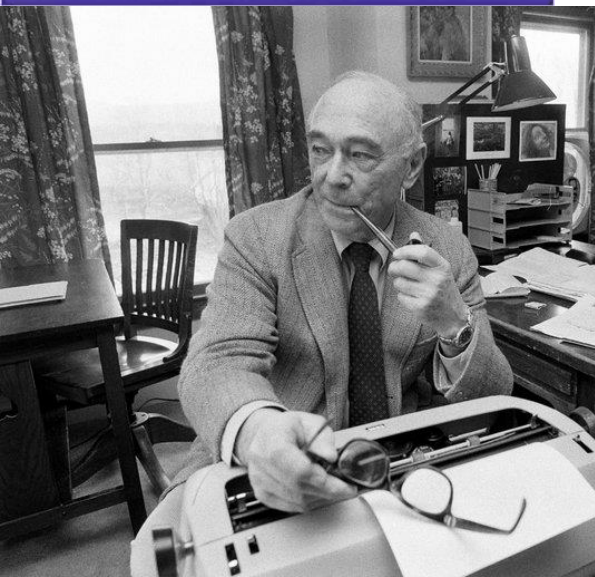
Jerome Bruner (1915 –2016)

Η φυσική μονάδα επικοινωνίας
δεν είναι η γραμματική
πρόταση, αλλά οι μονάδες
διαλόγου και ότι μία από τις
πιο συχνές και ισχυρές μορφές
διαλόγου είναι η **αφήγηση**.

Η «αφηγηματική δημιουργία του εαυτού» - ο εαυτός (και η αφήγηση για τον εαυτό) ως μία δράση ισορροπίας μεταξύ της αυτονομίας και της δέσμευσης προς τους άλλους > ο εαυτός είναι βαθύτατα σχεσιακός

Jerome Bruner, (2002). Making Stories. Law, Literature, Life.

Η αφήγηση ως μέσο για τη νοηματοδότηση της εμπειρίας και για την κατασκευή της ταυτότητας.

Εισαγωγή

- ο Bruner(1986) αναφέρθηκε στον **αφηγηματικό τρόπο σκέψης** σε αντιπαράθεση με τον **παραδειγματικό/λογικό τρόπο σκέψης** στον οποίο κατά κύριο λόγο στηρίζεται η επιστημονική έρευνα που αναζητά κατηγοριοποιήσεις και ταξινομήσεις των γεγονότων και των παραγόντων τους. Ο παραδειγματικός τρόπος σκέψης αποβλέπει στην αναπαράσταση της αλήθειας μέσω μιας στενής, θετικιστικής αντίληψης. [πώς;]

- Ο αφηγηματικός τρόπος σκέψης αποβλέπει στην κατανόηση του ευρύτερου ερωτήματος που σχετίζεται με το νόημα της εμπειρίας. Η νοηματοδότηση του κόσμου βασίζεται στα σύμβολα που προκύπτουν από τη δομή μιας ισχυρής αφηγηματικής κουλτούρας που περιλαμβάνει μύθους, ιστορίες, ποίηση, τραγούδι και λογοτεχνία. [γιατί;]
- Ο Bruner υποστηρίζει ότι στην καθημερινή ζωή οι άνθρωποι οργανώνουν την εμπειρία τους με βάση αφηγηματικές δομές και ότι όταν το άτομο βιώνει μια εμπειρία διαφορετική ή ξεχωριστή που θεωρεί ότι αξίζει να ειπωθεί, τότε η κατασκευή μιας αφήγησης έχει ιδιαίτερη σημασία.

Αφήγηση

Αφήγηση ορίζεται κάθε μορφή λόγου που διατάσσει τις ανθρώπινες εμπειρίες και δράσεις με τρόπο ώστε να διαφαίνεται η **χρονική** τους **εξέλιξη** και η **αιτιοκρατική** τους **σχέση** (Ματσαγγούρας, 2007, Knapp & Watkins, 2005).

Η αφήγηση είναι τέχνη του χρόνου (Πολίτης, χ.χ.)

Τα συστατικά μέρη της αφήγησης (Labov & Walesky, 1972) είναι:

- > χωροχρονικό πλαίσιο
- > ήρωες
- > πρόβλημα
- > δράση
- > λύση
- > αξιολόγηση

ΗΡΑΚΛΗΣ, Τέταρτος άθλος, Η Κερυνίτις Έλαφος

Μπορείτε να βρείτε τα συστατικά μέρη της αφήγησης;

Ποια θεωρείται ότι είναι η αξιολόγηση;

Αφήγηση και αποπλαισιωμένος λόγος

Η ικανότητα να παράγεις (προφορικά ή γραπτά) έναν συνεκτικό και δομημένο αφηγηματικό κειμενικό τύπο προϋποθέτει την **ικανότητα οργάνωσης και ελέγχου του περιεχομένου, σύνθεσης των προτάσεων και των μεταξύ τους συνδέσεων, και ειδικό ή ακριβές λεξιλόγιο**. Προϋποθέτει την ικανότητα να χρησιμοποιείς τη γλώσσα με τρόπο τέτοιο, ώστε να υποστηρίζεται και **λεκτικά και συντακτικά η χρονική και η αιτιολογική σύνδεση των νοημάτων** και των επιμέρους δράσεων.

Συμπερασματικά, απαιτείται η χρήση εκτενούς, επεξεργασμένου, αποπλαισιωμένου λόγου (ενδ. Cassell, 2004).

Αποπλαισιωμένος ορίζεται ο λόγος που αναφέρεται σε πρόσωπα, γεγονότα, καταστάσεις ή εμπειρίες, τα οποία δεν αποτελούν μέρος του άμεσου συγκείμενου και δεν υποστηρίζονται από αυτό.

Κατ' αντιπαράθεση με τον προφορικό (αλλιώς: άμεσο) λόγο, ο αποπλαισιωμένος λόγος απαιτεί για την πραγμάτωσή του και την επιτυχή έκβαση των περιστάσεων επικοινωνίας που εξυπηρετεί ειδικές χρήσεις της γλώσσας, όπως **ειδικό και ακριβές λεξιλόγιο** και **σύνθετες συντακτικές δομές** (π.χ. υποτακτική σύνδεση, παθητική φωνή, επιθετικούς προσδιορισμούς, εκτενή χρήση επιρρημάτων και συνδέσμων).

Η χρήση αυτής της μορφής λόγου σηματοδοτεί τη μετάβαση στο γραμματισμό (Wells, 1981).

Παιδαγωγικές εφαρμογές

- Δύο τύποι αλληλεπίδρασης
  1. «αδύναμη» αλληλεπίδραση (ο αφηγητής/ αναγνώστης είναι κυρίαρχος, δεν ενθαρρύνονται οι διακοπές. Οι εξηγήσεις δίνονται στην αρχή ή στο τέλος)
  2. «ισχυρή» αλληλεπίδραση (οι ρόλοι του αφηγητή/αναγνώστη και ακροατή εναλλάσσονται, ενθαρρύνονται οι ερωτήσεις και η συζήτηση)

- Ο πρώτος τύπος ενισχύει τη φαντασία και την ανάπτυξη αυτόνομης σχέσης του παιδιού με το κείμενο.
  - Ο δεύτερος ενισχύει τις ικανότητες του παιδιού για τη δόμηση του νοήματος, την κριτική σκέψη και την επικοινωνιακή ικανότητα.
- > Δεν υπάρχει μια μόνο καλή μέθοδος. Το ίδιο το κείμενο ή οι ακροατές θα μας «δείξουν» ποια είναι η καταλληλότερη.
- > Εξαιρετική σημασία έχουν οι ερωτήσεις επεξεργασίας του κειμένου.
- > Ερωτήσεις κατανόησης του περιεχομένου & ερωτήσεις υψηλής γνωστικής απαίτησης (ανοικτού τύπου – ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκεφτούν πέρα από το κείμενο: μαντεύω, αναγνωρίζω συναισθήματα, μπαίνω στη θέση του ήρωα, αξιολογώ δράσεις ή πρόσωπα, επεκτείνω την ιστορία, συγκρίνω, ερμηνεύω λέξεις)

Στις δομημένες δραστηριότητες έμφαση θα πρέπει να δίνεται στην προαγωγή της συνεργατικής μάθησης μέσα από ομαδικές εργασίες (εργασία σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες), τη συζήτηση και την ανταλλαγή απόψεων. Οι δομημένες δραστηριότητες μπορούν να στηρίξουν τη μάθηση σε όλες τις γνωστικές περιοχές με ανάλογο τρόπο.

Ερωτήσεις - Συζήτηση

- **Ερωτήσεις κατανόησης**

«Εύκολες» ερωτήσεις που αφορούν τις πληροφορίες (πρόσωπα, γεγονότα) που αναφέρονται στο κείμενο

- **Ερωτήσεις υψηλής γνωστικής απαίτησης**

Ερωτήσεις που η απάντηση δε βρίσκεται μέσα στο κείμενο και το παιδί πρέπει να αναλύσει, να εξηγήσει, να αιτιολογήσει ή να ερμηνεύσει και να κρίνει με χρήση πολιτισμικών εργαλείων μια κατάσταση. Αυτού του είδους οι ερωτήσεις απαιτούν χρήση εκτενούς λόγου και προωθούν την αφαιρετική, δημιουργική και κριτική σκέψη.

Για περισσότερα θυμήσου την ταξινόμηση του Bloom (1956) και μελέτησε το εξαιρετικά ενδιαφέρον και πολύτιμο σε χρησιμότητα βιβλίο: Μπιρμπίλη, Μ. (2008). *Προς μία παιδαγωγική του διαλόγου: Η σημασία και ο ρόλος των ερωτήσεων στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg

